

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

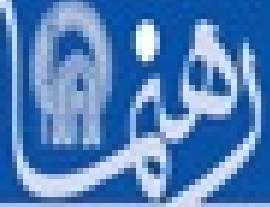
عمر الکرما
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

۸۲

انسان نفس و تصور
میرزا تقی خان فاضل کاشانی

نفس نفس فانی

چگونه همسری باشیم؟

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رهنما ۱۲ (چگونه همسری باشیم)

نویسنده:

علی نقی فقیهی

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	رهنما ۸۲ (چگونه همسری باشیم)
۷	مشخصات کتاب
۸	اشاره
۱۱	چگونه همسری باشیم؟
۱۳	درآمد
۱۴	۱. کوشش کنید تا تصویر واقع بینانه ای از یکدیگر داشته باشید.
۱۶	۲. سلامت عاطفی خویش را ارتقا بخشید.
۱۸	۳. در حفظ و تعمیق سلامت دینی یکدیگر بکوشید.
۱۹	۴. مدیریت اقتصادی خود را با کمک یکدیگر ارتقا دهید.
۲۰	۵. ویژگی های شخصیتی خود را با هم هماهنگ سازید.
۲۱	۶. از شئون انسانی و ایمانی یکدیگر حفاظت کنید.
۲۳	۷. در برابر یکدیگر هیچ کنش و واکنش ضدّمحبّتی نداشته باشید.
۲۷	۸. کارهای خانه را با کمک یکدیگر انجام دهید.
۲۹	۹. برای همدیگر خود را بیارایید.
۳۲	۱۰. لغزش های یکدیگر را ببخشید.
۳۴	۱۱. در کارهایتان با یکدیگر مشاوره کنید.
۳۴	اشاره
۳۷	۱۱.۱. مهارت های مشاوره ای همسران
۴۵	۱۲. به هم احترام بگذارید.
۴۵	اشاره
۵۲	امام خمینی و احترام به همسر
۵۳	۱۳. در برابر یکدیگر مسئولیت پذیر باشید.
۵۴	برای مطالعه بیشتر

رهنما ۸۲ (چگونه همسری باشیم)

مشخصات کتاب

سرشناسه: فقیهی، علی نقی، ۱۳۳۵ -

عنوان و نام پدیدآور: چگونه همسری باشیم؟/ نویسنده علی نقی فقیهی؛ به سفارش آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.

مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۶۰ص. ۱۱×۱۷س م.

فروست: رهنما؛ ۸۲.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۴۳-۲۰-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه .

موضوع: زناشویی -- ارتباط

شناسه افزوده: آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره: HQ۷۴۳/ف۷۴ چ ۸ ۱۳۹۱

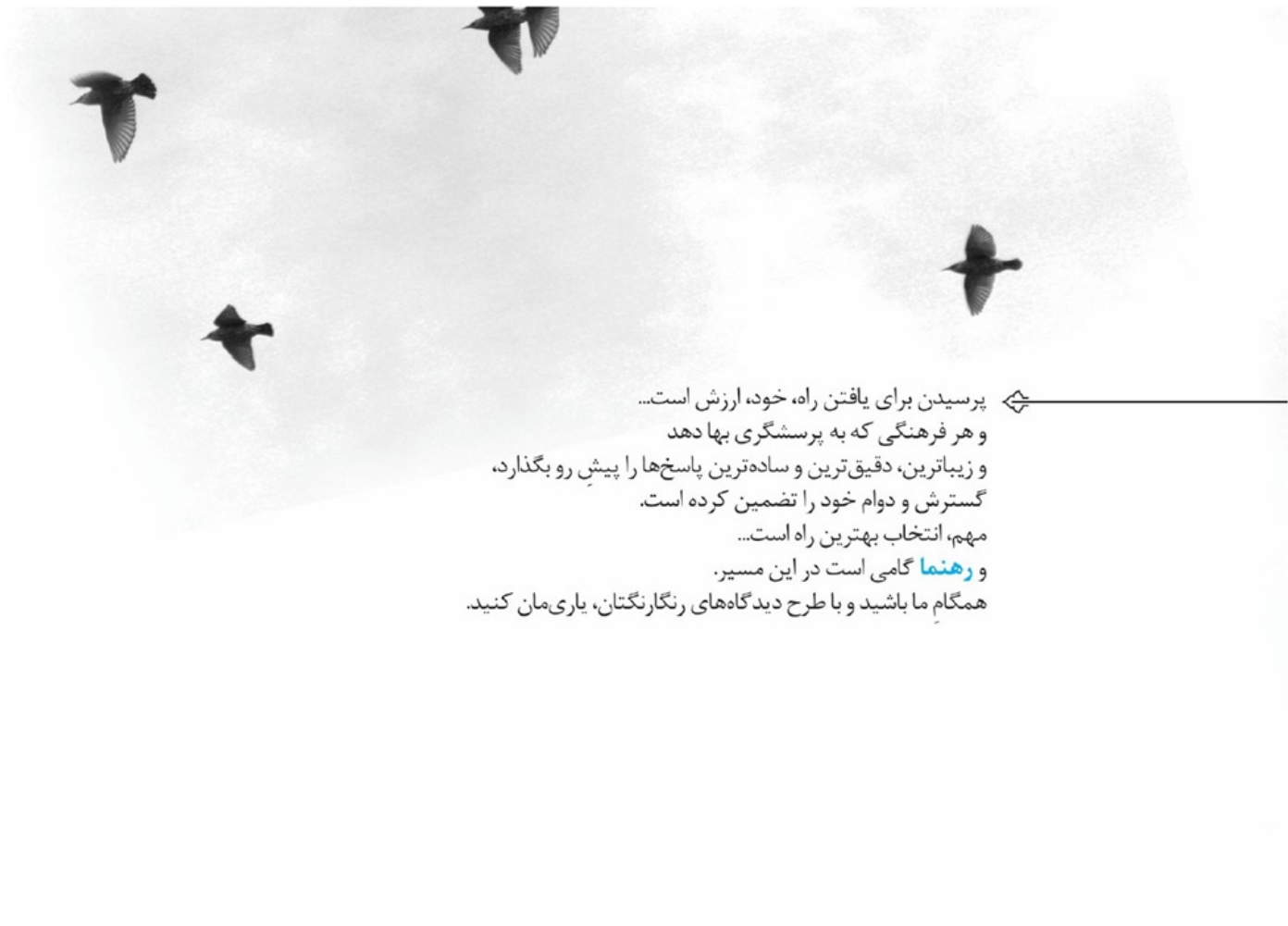
رده بندی دیویی: ۳۰۶/۸۱

شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۸۷۷۶۷

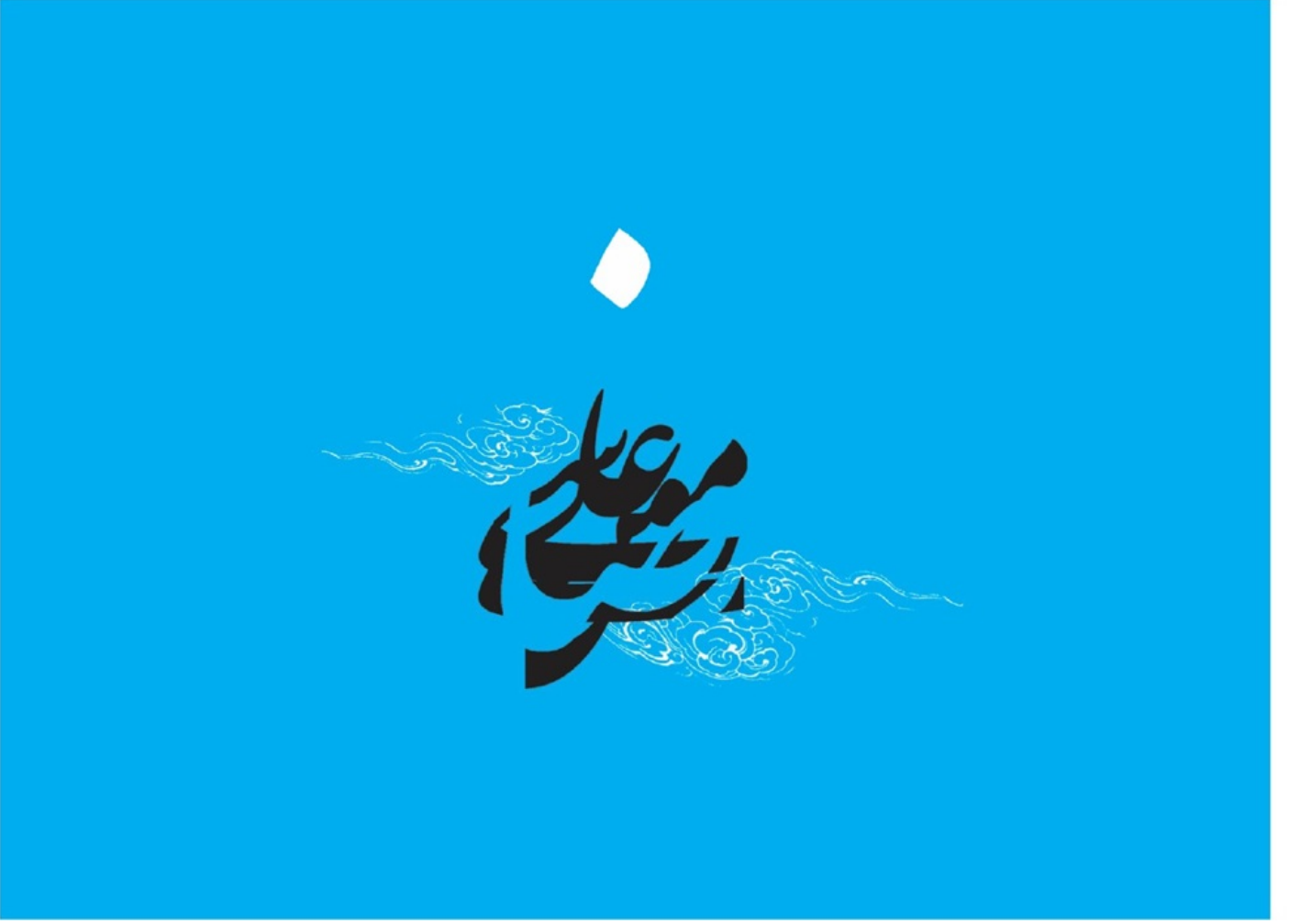
ص: ۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیش رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

چگونه همسری باشیم؟

الگوی همسر نمونه در اسلام را با پاسخ به پرسش های زیر ترسیم کرده ایم:

- ویژگی های همسر شایسته چیست؟
- کنش و واکنش های عاری از محبت چه ضررهایی به روابط پایدار زناشویی می زند.
- چرا مرد و زن باید در زندگی مشترک به هم کمک کنند.
- چه کنیم تا بتوانیم لغزش های رفتاری یکدیگر را ببخشیم.
- دوازده نکته ظریف در مشاوره زوجین چیست؟
- صفات رفتاری امام خمینی در برخورد با همسرشان چه بود؟

ص: ۵

امروزه در علوم اجتماعی پیشرفت های بسیاری صورت گرفته است؛ اما خانواده ها به نابسامانی و تنش های فراوانی گرفتارند. از عوامل مهم این گرفتاری ها، فاصله گرفتن از آموزه های دینی است. دین اسلام دینی جامع و غنی است و با هدایت ها و دستور العمل های کاربردی خود و ارتقای بینش همسران و تبیین نوع تعامل های بهینه در روابطشان، بهترین راهگشا برای برون رفت از مشکلات خانوادگی برای جامعه محسوب می شود. این مقاله می کوشد تا تبیین کند که همسران باید در زندگی خانوادگی چگونه باشند و چگونه با هم تعامل داشته و روابط نیک با یکدیگر برقرار سازند و زمینه زندگی سالم انسانی و معنوی را برای خود و همسر و فرزندان خود فراهم کنند.

برای اینکه همسران زندگی مطلوب و بدون تنش و اضطرابی تجربه کنند و اهداف عالی تربیتی در زندگی مشترک آنان تحقق یابد، باید بر اساس نگرش اسلامی، این گونه باشند:

۱. کوشش کنید تا تصویر واقع بینانه ای از یکدیگر داشته باشید.

معمولاً افراد می پندارند با گفت و گو و پرسش از طرف مقابل و پاسخ هایی که وی می دهد، تمام شخصیت فرد شناخته می شود. باید توجه داشت که به دلیل عوامل احساسی و محدودیت های نگرشی و موقعیت روانی و فرهنگی همسران، چه بسا جنبه هایی ابراز می شود و جنبه هایی پنهان می ماند و حتی ممکن است بر برخی از خصوصیت ها و جنبه ها رو پوشی کشیده شود و تصویر غیر واقعی از او در ذهن پدید آید. به دلیل وضعیت ادراکی و موقعیتی و ناآگاهی کامل همسران از یکدیگر، چه بسا آنان تصویر تحریف شده و غیرواقع بینانه از یکدیگر پیدا کنند و گاه بر اساس برداشت ابتدایی در طرف مقابل و جلب توجه به نکته ای برجسته و مثبت، به جنبه های دیگر وی اصلاً توجه نشود یا نیاز عاطفی و جنسی آنان به یکدیگر، باعث شود چشمانشان بر اموری از واقعیت های مهم، بسته شود و به آن ها بی توجهی کرده و خیال کنند همسرشان را خوب شناخته اند.

برای درک درست، عمیق، همه جانبه و واقع بینانه از یکدیگر، لازم است هر یک از زوجین همسرش را در ابعاد مختلف عقلی، اجتماعی، عاطفی، معنوی، سیاسی و اقتصادی کشف کند؛ مثلاً تا چه اندازه چارچوب موازین عقلی و منطقی را در زندگی رعایت می کند. از نشانگان اندیشمندی و با درایت بودن همسر، توجه وی به واقعیت ها و پرهیز از آرمان گرایی ها، زیرکی، حسابگری، استدلال، قدرت فهم زیاد، عقلانیت جمعی و پایبندی به قانون، برقراری روابط حسنه با دیگران و حاکمیت منطق و گفت و گو در روابط و داشتن روحیه مشورت پذیری، پرسش گری، انتقاد پذیری، نداشتن وابستگی فکری به دیگری، تحلیل مسائل، رشد فکری، انجام دادن کارهای مستقل، فریب نخوردن در انجام دادن معامله ها، توانایی داشتن در زندگی مستقل، قدرت نگهداری مال و دارایی خویش (سفیه نبودن)، ارزیابی پیامد فعالیت ها قبل از اجرا، تشخیص راه هدایت، نجات، صلاح و کمال و پرهیز از خرافات است.

۲. سلامت عاطفی خویش را ارتقا ببخشید.

همسرانی از سلامت عاطفی در سطح مطلوب برخوردارند که دارای ویژگی های زیر باشند: نگرش مثبت به دیگران، احساس ایمنی و آرامش در خانواده، محبت کردن و محبت پذیری، مهرجویی و مهرورزی، نوازش کردن، نشاط و شادابی، ایجاد روابط خانوادگی پایدار و جامعه پذیری، نوع دوستی، عفو و گذشت، توان برآوردن نیازهای عاطفی دیگران، کنترل عواطف، حمایت و مراقبت، اجتناب از خودخواهی، احساس رضایت مندی از زندگی، احترام، غیرت، توان درک وضعیت عاطفی دیگران، منظم بودن، اعتماد به نفس، فضیلت دوستی، اراده قوی، استقامت، انسجام، تصمیم گیری، عفاف، خودخواه نبودن، اجتناب از تلاش برای تسلط بر دیگران، انجام کار گروهی، مدیریت و همکاری، همدلی، داشتن نقش پویا، پرنشاط و صمیمی، دارای احساس مسئولیت، توان نه گفتن به خواهش های نفسانی و وسوسه های شیطانی خود و دیگران، ابراز عواطف به گونه ای که در نشان دادن آن ها، دچار مشکل نشود؛

از این رو، عواطف خود را پنهان یا سرکوب نمی کند.

برعکس، کسی که دارای ویژگی هایی چون ترس از مریضی، احساس گناه، کم رویی، افسردگی، اضطراب، خشمگینی، نفرت، غمگینی، پرخاشگری، انتقاد ناپذیری، حسادت، کینه ای بودن (کسی را نمی بخشد)، نداشتن ثبات اخلاقی، کج خلقی، فرار از واقعیت، بدبینی، داشتن دوست پسر و یا دوست دختر، وابستگی افراطی، تردید زیاد و بر عهده نگرفتن مسئولیت عیوب خود، همه حاکی از فقدان سلامت عاطفی شخص است.

قرآن، مودت و رفتار محبت آمیز و مهرورزی را که از نشانه های سلامت عاطفی در انسان است، هدف آفرینش و محور روابط در زندگی مشترک زن و مرد می داند: «از نشانه های قدرت اوست که برایتان از جنس خودتان همسرانی آفرید تا به ایشان آرامش یابید و میان شما دوستی و مهربانی

ص: ۱۱

نهاد. در این، نشانه‌هایی است برای مردمی که تفکر می‌کنند.»(۱) پیامبر رابطهٔ محبت آمیز و همراه با مودت با دیگران را ملاک اساسی سلامت عاطفی دانسته و فرموده اند: «مَثَلُ مُؤْمِنَانِ فِي دَوَسْتِي وَ اِبْرَازِ عَاطِفِهِ وَ رَحْمَتِ بِيْكَدِيْغَرٍ، مَثَلُ بِيْكَرٍ اِسْتِ. هِرْگَاهِ عَضْوِيْ اَزْ اَنْ دَرْدَمَنْدِ شُوْد، دِيْگَرِ اَعْضَايِ بِيْكَرٍ بَا بِيْ خَوَابِيْ وَ تَبِّ، بَا اَنْ عَضْوِ هَمْدَرْدِيْ مِيْ كَنْنَدْ.»(۲)

۳. در حفظ و تعمیق سلامت دینی یکدیگر بکوشید.

همسران باید به شناخت و باور خود به اصول دین عمق ببخشند و برنامه ریزی کنند تا به مجموعهٔ برنامه‌ها و قوانین تمام شمول شریعت اسلامی به طور عملی پایبند و ملتزم باشند

ص: ۱۲

۱- روم، ۲۱.

۲- پیام پیامبر، ص ۴۲۸.

و در این راستا به یکدیگر کمک کنند. زن یا شوهری که به قانون و عهد و پیمان خداوندی پایبندی ندارد و برای دین دار بودن همسرش ارزش و اعتباری قائل نیست، از سلامت دینی برخوردار نیست. مهم ترین کمک همسران به یکدیگر برای حفظ و تعمیق ایمان و دین داری میان خودشان، ابراز محبت است. امام صادق می فرمایند: «بنده مؤمن هرچه محبت به همسرش را زیادت تر کند، درجه های ایمانش افزون می شود.»^(۱)

۴. مدیریت اقتصادی خود را با کمک یکدیگر ارتقا دهید.

هر یک از زن و شوهر باید تدبیر اقتصادی خویش را با دیگری در میان بگذارند و با مشورت با یکدیگر تدبیر مشترکی را در مسائل اقتصادی اتخاذ کنند تا در کسب درآمد و

ص: ۱۳

۱- من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۴.

توزیع مناسب آن در مصارف زندگی، تشریک مساعی در هزینه های زندگی، شیوه صرفه جویی و پرهیز از اسراف و تبذیر و رعایت اعتدال، مدیریت بهینه را بر زندگی خانوادگی حاکم سازند. عقل معاش که در احادیث بر آن تأکید شده، مربوط به همین مدیریت است.

۵. ویژگی های شخصیتی خود را با هم هماهنگ سازید.

هماهنگی همسران با یکدیگر در ویژگی های شخصیتی و اخلاقی، نقش بسیار مؤثری در آرامش آنان و پیشبرد اهداف زندگی شان دارد. آنان باید همت و اندیشه های خودشان را به کار گیرند تا این توانمندی را پیدا کنند و در اکتساب مهارت ها در بروز رفتار اخلاقی، با هم هماهنگ شوند و در صورت لزوم آموزش لازم را برای یادگیری مهارت های ارتباطی موفق با جنس مخالف ببینند. آنان با این هماهنگی، هدایت زندگی مشترکشان را همانند دو قایق ران که هماهنگ با هم باید پارو بزنند، باید در امواج سختی ها و مشکلات، به سلامت هدایت کنند.

زوجین خواه ناخواه در این هماهنگی متوجه می شوند که در کوران زندگی باید از برخی امیال و خواسته ها و حقوق خود به خاطر دیگری بگذرند. باید توانمندی مخالفت با برخی خواسته های فردی را در خود احساس کنند و مهارت گذشت از خود به خاطر دیگری را فرا گیرند. ابراز محبت و احساس و عواطف هریک به دیگری، برای خود خواهی نباشد؛ بلکه دیگر خواهی و همسر دوستی، بیشترین عواطف را درقبال دیگری بر می انگیزد.

۶. از شئون انسانی و ایمانی یکدیگر حفاظت کنید.

زن و شوهر در فرهنگ قرآنی لباس یکدیگرند. (۱) این لباس، لباس تقوا (۲) است. هریک از آنان

ص: ۱۵

۱- (هُنَّ لِيَاسٌ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِيَاسٌ لِهِنَّ)، بقره، ۷۸. ۲. اعراف، ۶۲.

ضمن محافظت از خود، از همسر نیز محافظت می کند و او را در حراست و حصن قرار می دهد تا با رفتار نامطلوب، از مقام و عزت انسانی و شخصیت ایمانی شان کاسته نشود، به حقارت و پستی پایین تر از حیوانات سقوط نکنند و جایگاه و احترامشان را در میان اقوام و اجتماع از دست ندهند. احیاناً اگر زشتی هایی در یکی پیدا شد، دیگری آن را بپوشاند و نگذارد فرصت برای بازگشت را از دست بدهد و آبرویش برود و در گمراهی ها غوطه ور شود. حفظ حیثیت و احترام همسر پیش خود و دیگران، در وی عزتی به وجود می آورد که ساختار روانی اش را از ابتلا به اختلال و آشفتگی و پریشان حالی مصون نگه می دارد و با تدابیر عقلانی و دادن کمک های فکری و حمایت های عاطفی، وی عملاً برای اصلاح و ارتقا تلاش خواهد کرد.

۷. در برابر یکدیگر هیچ کنش و واکنش ضد‌محبتی نداشته باشید.

در فرهنگ اسلامی هر یک از زن و شوهر موظف اند همه ارتباط های کلامی و احساسی و

رفتاری خویش را درقبال یکدیگر با محبت همراه سازند و از هر گفتار و ابراز و عملی بپرهیزند که محبت در آن نیست. از این رو همیشه و در هر وضعیتی باید یکدیگر را با مودت و مهربانی خویش مواجه کرده و از هر گونه بی‌اعتنایی، بی‌احترامی، عصبانیت، تندخویی، بدزبانی، درشت‌گفتاری، ترش‌رویی و سرسنگین بودن، تحقیر و خشونت با یکدیگر دوری کنند. دوری همسران از این نوع رفتارهای محبت‌زدا، مانع بروز استبداد بین آن‌ها خواهد شد.

متأسفانه در دنیای کنونی همسرانی وجود دارند که به دلیل رفتارهای ضدمحبتی، به یکدیگر بدبین و بی‌اعتمادند و بیش از اختیارهای خود، برای دیگری محدودیت ایجاد می‌کنند و بیش از حد لازم، بر همسر کنترل دارند. این گونه همسران سعی می‌کنند که با تهدید، همسر را مجبور به انجام اعمالی کنند که طبق خواسته آنان است و خواسته و آزادی همسر را نادیده گرفته و می‌خواهند همسرشان همچون برده‌ای در اختیار امیال و امر و نهی‌های آن‌ها باشد. این روش بسیار مخرب است و هرگز نباید به کار رود. تهدید، امنیت

روانی همسر را به مخاطره می اندازد. این عمل ممکن است سبب تسلیم شدن موقتی وی شود؛ ولی به رفتارهای پرخاشگرانه منجر می شود.

همسر مستبدی که همواره خواستار حرف شنوی همسر از دستورهای اوست و هیچ گاه طبق علاقه همسرش عمل نمی کند، برای غلبه بر ضعف ها و حقارت های خود، به امر و نهی همسر می پردازد و رفتاری پر از خشونت در قبال او به اجرا در می آورد. بنابراین همسران با رفتار همراه با مودت نباید بگذارند خشونت و استبداد بر روح و رفتار آن ها حاکم شود. هر یک با اکتساب شخصیتی بامحبت برای خود، همچون انبیا،^(۱) شیوه های محبتی شناخته شده^(۲) را بر رفتار خویش حاکم سازند؛ به گونه ای که جز محبت از آنان به یکدیگر، رفتار و احساسی صادر نشود و بر این اساس به تأمین خواسته های روانی-عاطفی یکدیگر پردازند.

ص: ۱۹

۱- الکافی، ج ۵، ص ۳۲۰.

۲- نساء، ۱۹.

حضرت علی درباره رفتار محبتی خویش با همسرش و مودت همسرش در برابر خود می فرمایند: «به خدا سوگند، هرگز کاری نکرده ام که فاطمه ناراحت شود و او را به هیچ کاری مجبور نکردم. او نیز هرگز مرا ناراحت نکرد و برخلاف میل باطنی من، قدمی بر نداشت.» (۱) امام صادق می فرمایند: «هر کس علاقه اش به مائمه شدیدتر می شود علاقه اش به همسرش شدیدتر می شود.» (۲) امام حسین محبت خود را به همسرشان و دخترشان با تأکید قسم، به دیگران اعلام می کنند و می فرمایند: «به جان تو سوگند، من خانه ای را دوست دارم که در آن سکینه و رباب باشند. من آن ها را دوست دارم و عمده اموال را به آنان می بخشم و شایسته نیست کسی مرا سرزنش کند.» (۳)

ص: ۲۰

۱- . کشف الغمه، ج ۱، ص ۳۶۳.

۲- . بحار الانوار، ج ۶۶، ص ۲۸۷.

۳- . محمد جواد نجفی، زندگانی امام حسین، ص ۷۰، نشر اسلامی.

۸. کارهای خانه را با کمک یکدیگر انجام دهید.

همسران کارهای خانه را با یکدیگر انجام دهند. انجام دادن کارها به صورت مشترک توسط زوجین سنت نیکویی است که اسوه بارز آن رسول اکرم و حضرت خدیجه و امیرمؤمنان و حضرت فاطمه هستند. همکاری زن و شوهر در فعالیت های خانه یکی از جنبه های ابراز محبت آن ها به یکدیگر است و تمرین یکی از مهم ترین فضایل اخلاقی محسوب می شود. زن و شوهر در این همکاری به یکدیگر نشان می دهند که مسئولیت کارها متوجه یک نفر نیست و اصولاً من و تویی میان آنان وجود ندارد. مبنای فعالیت های آنان، قوانین خشک اجتماعی نیست؛ بلکه محرک آنان در این فعالیت ها، انگیزه های عاطفی و محبت انسانی است. از این رو، خستگی کارهای دیگر نمی تواند آنان را تنبل و سست و بی حوصله کند؛ بلکه با این فعالیت ها علاقه شان را به یکدیگر نشان می دهند و از آن لذت می برند و به این وسیله خستگی را از خودشان دور می سازند. حضرت علی با همه کارهایی

که در بیرون از خانه داشتند، به ویژه جهاد و جنگ در راه خدا و کارهایی که برای امرار معاش انجام می دادند، در کارهای خانه نیز شرکت می جستند، عدس پاک می کردند و در دستاس کردن، همسرشان را یاری می رساندند. هیزم می آوردند، برای خانه آب تأمین کرده و خانه را جارو می کردند. جو را آسیاب و آرد و خمیر را آماده می کردند و نان می پختند. روزی رسول خدا به خانه حضرت علی وارد شدند و مشاهده کردند دختر و دامادشان با محبتی بی نظیر در کنار هم نشسته و با همکاری هم به آرد کردن جو مشغول هستند. پیامبر خطاب به آنان فرمودند: «کدام یک از شما خسته تر هستید تا من به جای او نشسته، کارش را انجام دهم؟» حضرت علی اظهار کردند: «ای رسول خدا، دخترتان فاطمه خسته تر است.» آن حضرت کنار دامادشان نشستند و با هم به دستاس کردن مشغول شدند.^(۱)

ص: ۲۲

۱- بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۵۱ و ۵۰، ح ۴۷.

۹. برای همدیگر خود را بیارید.

نظافت و آرایش سنت پسندیده دینی است و مؤمنان متعهد به آداب و سنن اسلامی به آن پایبند هستند. در آموزه های پیامبر اعظم و ائمه توصیه فراوانی شده است که این سنت در میان همسران، بیشتر باید رعایت شود. امام علی می فرماید: «لباس های خود را تمیز و موهای خود را اصلاح کنید، مسواک بزنید و آراسته و پاکیزه باشید که بنی اسرائیل چنین نکردند و زنانشان بدکار شدند.»

معصومان خودشان نیز این سنت را به خوبی انجام می دادند و خود را برای همسرانشان آراسته و مرتب می کردند، لباس مناسب می پوشیدند و موهای خود را رنگ می زدند. حسن بن جهم، از دوستان امام کاظم، می گوید: آن حضرت را دیدم که موهای خود را خضاب کرده بودند. گفتم: «فدایتان شوم، شما هم خضاب می کنید؟!». حضرت فرمودند: «آری، اصلاح و مرتب بودن وضع، بر عفت زنان می افزاید. زنانی بودند که پاک دامنی را

رها کردند، به این دلیل که شوهرانشان اصلاح و مرتب بودن خود را رها کردند.» سپس فرمودند: «دوست داری همسرت را درحالی همانند حال خودت که خود را آراسته نکرده ای، ببینی؟» گفتم: «نه.» فرمودند: «او نیز چنین است.» آنگاه فرمودند: «نظافت و استعمال بوی خوش و اصلاح مو، از اخلاق پیامبران است.»^(۱)

یکی از دوستان امام باقر به نام حکم بن عتیبه می گوید: در خانه ای زیبا و آراسته خدمت آن حضرت رسیدم، لباس زیبا و رنگینی پوشیده بودند که آثار رنگ لباس بر دوش حضرت دیده می شد. خیلی شگفت زده شدم. گاهی به خانه نگاه می کردم و گاهی به وضع لباس آن حضرت. حضرت فرمودند: «چرا متعجبی؟» عرض کردم: «چه بگویم از این لباسی که به تن کرده اید. این لباس مربوط به افراد نوجوان است.» حضرت فرمودند: «ای حکم، چه کسی

ص: ۲۴

۱- . حرّ عاملی، النکاح، ج ۷، ۱۳۹۳ق، ح ۲۵۵۴.

زینت‌ها و چیزهای پاکیزه‌ای که خداوند برای بندگانش آفریده است، حرام کرده؟ این‌ها از چیزهایی است که خداوند برای بندگانش آفریده است. اما این خانه که مشاهده می‌کنی مربوط به همسر من است و من تازه ازدواج کرده‌ام. لباسی که مشاهده می‌کنی و همچنین حضور من در این خانه به خاطر همین موضوع است.»^(۱)

حسن زیات بصری نقل می‌کند: با یکی از دوستانم خدمت امام باقر رسیدیم. ایشان را در خانه‌ای زیبا، با لباس زیبا دیدیم؛ در حالی که سرمه کشیده بودند. پرسش‌هایی از آن حضرت داشتیم که به پاسخ آن‌ها رسیدیم. ایشان متوجه شدند که ما از وضع لباس و خانه آن حضرت شگفت زده شده‌ایم. فرمودند: «فردا با دوستت نزد من بیا.» روز بعد به منزلی رفتیم که ایشان بیشتر وقت‌ها آنجا تشریف داشتند. مشاهده کردیم که در خانه جز حصیر،

ص: ۲۵

۱- . بیتا خسروی، زندگانی حضرت سجاد و امام باقر، ص ۲۰۷.

چیزی نیست و حضرت لباس زبر و خشن به تن دارند. حضرت فرمودند: «دیروز شما پیش من آمدید؛ در حالی که من در خانه ای بودم که مربوط به همسرم بود و آن وسایل موجود در خانه، متعلق به اوست. او خود را آرایش کرده بود تا من هم خود را برای او آراسته و مزین کنم.» (۱)

۱۰. لغزش های یکدیگر را ببخشید.

اگر در زندگی مشترک، از زن یا شوهر خطایی سر بزند که باعث رنجش دیگری شود، فرد خطاکار باید فوراً عذرخواهی کند و همسر رنجیده نیز باید عذر او را بپذیرد و از لغزشش در گذرد. همان طور که به صورت طبیعی، خودش دوست دارد همسرش لغزشش را عفو کند. (۲)

ص: ۲۶

۱- . مکارم الاخلاق، ترجمه میرباقری، ج ۱، ص ۱۵۳.

۲- . بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۲۹۲، ح ۲.

همسران نباید بگذارند زمانی بر آن‌ها بگذرد و از هم ناراحت و خشمگین مانده باشند؛ بلکه باید با عذرخواهی و عفو، شرافت و عزت یکدیگر را ارتقا بخشند؛ چراکه رسول اکرم فرمودند: «بخشش، بخشنده را عزت می‌افزاید؛ پس عفو کنید که خدا عزت شما را زیاد می‌کند.»^(۱)

اسحاق بن عمار می‌گوید: به امام صادق عرض کردم: «حق زن بر مرد چیست که با انجام دادن آن‌ها، انسان، نیکوکار محسوب شود؟» امام فرمودند: «خوراک و پوشاک او را فراهم کند و اگر خطایی از او سرزد، از او بگذرد.»^(۲)

از دیدگاه دینی دو نفر مؤمن باید از خطای یکدیگر بگذرند؛ چه رسد به زن و شوهر که علاوه بر اشتراک آنان در ایمان، همسر و دوستدار یکدیگرند. رسول اکرم می‌فرمایند: «از ویژگی‌های مؤمن این است که در برابر خطا و لغزش برادر دینی اش با عطف و رفتار کند و

ص: ۲۷

۱- بحارالانوار، ج ۱۸، ص ۴۱۸، ح ۲.

۲- مکارم الاخلاق، ص ۲۱۶.

او را ببخشد و با رضایت به حال و هوای دوستی دیرینه شان برگردند.»(۱)

۱۱. در کارهایتان با یکدیگر مشاوره کنید.

اشاره

زن و شوهر به مشورت یکدیگر نیازمندند و مشورت کردن از عوامل موفقیت آنان در زندگی است. امام موسی بن جعفر در باره آثار ارزشمند مشاوره مرد با زن که معمولاً مردها به دلیل نگرش‌هایی منفی آن را نمی‌پذیرند، موفقیت مرد را در تصمیم‌گیری درباره امور مهم زندگی مرهون مشاوره با زن دانسته‌اند و در نقل جریان زن و مرد صالح از بنی اسرائیل چنین نقل می‌فرمایند: آن مرد خواب دید که خدا عمرش را نصف کرده: نصفی در مال و وسعت و نصف دیگر در ضیق و زندگی مشقت، او مخیر شد که اول یکی از آن دو را اختیار

ص: ۲۸

۱- بحار الانوار، ج ۶۷، ص ۲۱۰.

کند. گفت: «زن نیکوکاری دارم که شریک من در زندگی است. با او مشورت می‌کنم و به شما خبر می‌دهم: ان‌لی‌زوجه‌صالحه و هی شریکی فی‌المعاش، فاشاورها فی ذلک...» سپس صبحگاه با همسرش مشورت کرد. همسرش گفت: «نصف اول را اختیار کن و عافیت را ابتدا داشته باش. شاید خدا بعداً به ما رحم کرده و نعمتش را بر ما تمام کند.» او در شب بعد در خواب گفت که من نصف اول را اختیار کردم. خدا هم در روزی به او وسعت داد. همسرش به وی گفت: «از این مال به اقوام و نیازمندان، همسایگان و برادرت بده.» او نیز چنین کرد. وقتی نصف اول عمر تمام شد، آن مرد همان را که در خواب دیده بود، دوباره دید. به وی گفتند که خدا از تو تشکر می‌کند و بقیه عمرت هم در وسعت خواهی بود. (۱)

ص: ۲۹

در مشاوره، افراد به هدایت دست می یابند،(۱) عوامل مشکل ساز و امور پنهانی آشکار می شود، واقعیت های زندگی خود را نشان می دهند.(۲) مشاوره خوب ترین و محکم ترین تکیه گاه همسران در زندگی محسوب می شود(۳) و با عمل به راهنمایی های مشاور، به مجموعه ای از خوبی ها و خیرها و خوشی های مطلوب می توان رسید.(۴)

۱۱.۱. مهارت های مشاوره ای همسران

زن و شوهر برای کارآمدی مشاوره در زندگی شان باید از فنون مشاوره آگاه شوند(۵) و

ص:۳۱

-
- ۱- . غرر الحکم، ج ۴، ص ۴۰۸.
  - ۲- . غرر الحکم، ج ۳.
  - ۳- . نِعَمَ الْمُظَاهَرَةِ الْمُشَاوَرَةِ، غرر الحکم، ج ۶، ص ۱۵۷
  - ۴- . غرر الحکم، ج ۳، ص ۳۶۸.
  - ۵- . رسول اکرم...: شاوروا العلماء الصالحین، تفسیر تستری، ص ۲۸.

مهارت های لازم را در این زمینه کسب کنند و آن ها را با خردمندی و تجربه و دور اندیشی به کار گیرند(۱) و چگونگی فکر کردن صحیح را به یکدیگر بیاموزند. کمک کنند تا توانایی یکدیگر را به افق های بالاتر ببرند و از بروز مشکل در زندگی شان پیشگیری کنند؛ زیرا مشورت گرفتن آنان از یکدیگر، تلاش پر ثمری برای جمع کردن عقل هایشان و به تکامل رساندن تدبیرهایشان است. از نتایج مهم آن، پذیرش و احترام به فکر هم و قدرشناسی از نعمت عقل همسر و استفاده از همه نعمت هایی است که خدا در همه زمینه ها به آنان داده است. افزایش امنیت روانی، کاهش خطا، دوری از دوباره کاری و موازی کاری، بهبود بخشیدن به امور و لذت بردن از تلاشی که در زندگی برای هم انجام می دهند نیز از ثمره های مشاوره با هم است.(۲)

پیچیدگی های زندگانی امروز و پیوستگی هایی که افکار و تمایل ها و رفتارها را در

ص: ۳۲

-
- ۱- امام علی: خیر من شاورت ذوا النهی و العلم، و اولو التجارب و الحزم، غرر الحکم، ترجمه خوانساری، ج ۳، ص ۴۲۸.
  - ۲- علی نقی فقیهی، مشاوره در آئینه علم و دین، ۱۳۸۷، ص ۴۹ تا ۵۱.

زمینه های گوناگون به هم وابسته کرده است، ضرورت مشاوره گرفتن و مشورت دادن را در متن زندگی همسران بسیار مهم تر کرده است. به طور قطع همسرانی که می خواهند در زندگی زناشویی موفق باشند، باید تا حد مقبولی از ایده ها، بینش ها، خواسته ها و سلايق یکدیگر مطلع شوند و این در فضای صمیمی مشاوره میسر خواهد بود. مشاوره از لحاظ کاربرد عملی آن، مسئولیت آور و موجب هوشیاری، افزایش دقت و اعتماد به یکدیگر در میان زن و شوهر می شود. هر یک از همسران باید خصوصیت های شخصی مشاور را در خویش پرورش دهند. این خصوصیت ها عبارت اند از:

۱. هر یک از همسران باید کوشش کنند، از تمایل های خود، آگاه باشند و خود را خوب بشناسند. از قوت ها و ضعف های خود آگاه شوند. افکار، عقاید، بینش ها و باورهای خویش را دائماً ارزیابی کنند و در ارتقا بخشی و تصحیح نادرستی ها و رفع نقایص اقدام کنند و تمایل ها و احساس ها و رفتارهای خویش را بررسی کرده و در صدد جبران کاستی ها و ضعف های

خویش بر آیند تا در فضای مشاوره بتوانند نقش خود را خوب و کارآمد ایفا کنند.

۲. هر یک از آنان بدون هیچ گونه پیش شرطی، همسر را برای مشاوره بپذیرد و با رفتاری عاطفی و صمیمی و ایجاد فضای امنیت و مصونیت، به گفت و گوی یاورانه با یکدیگر بپردازند.

۳. سعه صدر خود را افزایش دهند و از کرامت انسانی و ایمانی و همسری همسر خود حفاظت کنند و به یکدیگر احترام گذارند و از هرگونه برخورد تند، عصبانیت، صدای بلند، جدال ناکارساز و پرخاشگری دوری کنند.

۴. ضمن همدردی با همسر و توجه به ناراحتی پیش آمده برای وی، همدلی و تلاش بی وقفه خویش را در کمک کردن به او و حل مشکل، با تمام توان دنبال کنند.

۵. به فرآیند حل مشکل بیندیشند و از به کرسی نشاندن حرف خود و اثبات حقانیت خود و احساس فائق آمدن در مقابل دیگری پرهیز کنند.

۶. برای کارآمدی مشاوره شان توجه کنند تا در مسئله ای که درباره آن مذاکره می کنند،

موضوع، مشخص باشد و هر دو متعهد شوند که از شاخه ای به شاخه دیگر نروند و مسائل را با هم مخلوط و فضای ذهنی یکدیگر را مشوش نسازند.

۷. زن و مرد قبل از مشاوره هایشان با یکدیگر باید هر کدام خوب فکر کنند و مسئله ای را که درباره آن به مشاوره پرداخته اند، در اندیشه خود از همه جوانب بررسی و ارزیابی کنند و سپس به شور با یکدیگر بنشینند تا اندیشه طولانی آنان بتواند هدایتگر و راهگشا باشد. (۱)

۸. هر یک با توجه به عوامل مشکل ساز، در صدد رفع آن ها برآیند و پرهیز کنند از اینکه عامل بروز مشکل را دیگری قلمداد کنند و مشکل را به گردن یکدیگر بیندازند. هر کدام باید ضعف های خود را شناسایی کنند و بفهمند چه باورها، تمایل ها، اخلاق ها و کارهایی از خودشان منشأ بروز مشکل شده است و آن ها را به طور صریح بیان کنند. در صدد تصحیح

ص: ۳۵

۱- غررالحکم، ترجمه خوانساری، ج ۴، ص ۲۵۹.

باورهای غیر منطقی و تغییر تمایل های غیر طبیعی و اخلاق های بد خویش بر آیند و کاستی ها و نواقص را با رفتارهای عاطفی و عقلانی جبران کنند.

۹. همسران رفتار نادرست خود را توجیه نکنند؛ بلکه به دلیل چنین رفتاری، از همسر عذر خواهی کنند و بر عکس، رفتار نامطلوب همسر را به صورت معقول و هدایت گرانه توجیه کنند و از به رخ کشیدن آن پرهیزند.

۱۰. کوشش کنند صفات منفی را از خودشان دور کنند؛ همچون جهل، حماقت، بی شخصیتی، بد گمانی، حرص، ترس، دروغ و مانند آن. این ها مشاوره را غیر کارآمد و بلکه زیان آور می سازد. (۱)

۱۱. هر یک از همسران از راهنمایی های یکدیگر به عنوان مراجع هم پیروی کنند و با

ص: ۳۶

۱- غرر الحکم، ترجمه خوانساری، ج ۶، ص ۲۷۰ و همچنین بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۰۱ و ۹۹ و نک نهج البلاغه، فیض الاسلام، ص ۹۹۸ و همچنین غرر الحکم، ترجمه انصاری، ج ۲، ص ۸۱۶.

تکالیفی مخالفت نکنند که همسر مشاور مشخص می کند. امام صادق در این باره می فرمایند: «با عاقل متدین مشورت کن که او به جز خیر تکلیف نمی کند و از مخالفت کردن با او پرهیز؛ زیرا فساد در دین و دنیا را به دنبال دارد.»^(۱) نیز در جایی دیگر فرمودند: «وقتی با کسی مشورت می کنی که مقبول توست، با او در آنچه به ظاهر علیه تو نظر می دهد، مخالفت نکن؛ گرچه بر خلاف خواسته ات باشد.»^(۲)

۱۲. همسران در فرآیند مشاوره با یکدیگر نه تنها باید از متهم ساختن همدیگر پرهیز کنند؛ بلکه باید از اظهار نظرها و هدایت هایشان درقبال یکدیگر تشکر و قدر دانی داشته باشند. امام سجاد در این باره می فرمایند: «حق مشاور بر مراجعه کننده این است که او را متهم نسازد. اتهام به کسی که او را مستحق مشورت دانسته ای جایز نیست؛ بلکه باید از

ص: ۳۷

۱- . وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۴۲۶، ح ۵.

۲- . بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۰۳.

اظهار نظر و حُسن پذیرش در مشاوره تشکر کنی و او را سپاسگزار باشی.» (۱)

شایان توجه است که مشاوره های زن و مرد در زندگی خانوادگی تجربه ای برای آنان خواهد شد که می توانند درایت های عقلی خودشان را کمال بخشند و مانع آن شوند که گاه تحت تأثیر احساس، به ابراز اندیشه های سست و نسنجیده و بدون ارزیابی مدیرانه بپردازند؛ زیرا تجربه ها در کنار علم و دانش نیروی عقلانیت را افزایش می دهد و زن و شوهر به خوبی می توانند از تجارب گذشته زندگی استفاده کنند و تدبّر و عقلانیت خویش را متکامل سازند. (۲) اصولاً دور اندیشی کسانی که تجربه عملی برای مشاوره با یکدیگر دارند، افزایش پیدا می کند (۳) و نظر های درست تری ارائه می کنند و ارزش های عقلانی و تدابیر خود را ۴

ص: ۳۸

۱- . تحف العقول، ص ۲۷۵.

۲- . غرر الحکم، ج ۲، ص ۳۲.

۳- . غرر الحکم، ج ۵، ص ۲۰۳.

می افزایند. (۱) چنین افرادی به دلیل کثرت تجربه، لغزش هایشان نیز کاسته می شود و کمتر فریب می خورند (۲) و داوری و هدایتشان بهتر و محکم تر از عالم و پزشکی است که صرفاً درس خوانده است. (۳)

۱۲. به هم احترام بگذارید.

اشاره

دایره این احترام، شامل ارج نهادن به شخصیت یکدیگر، احترام به نظر، افکار و سلیقه هم و رفتارهای محترمانه با یکدیگر در تمام شئون زندگی است.

نظام ارزشی هر خانواده بستگی به نوع تفکر و باور هایی دارد که میان همسران حاکم

ص: ۳۹

۱- غرر الحکم، ج ۴، ص ۹۵.

۲- غرر الحکم، ج ۵، ص ۲۱۴.

۳- غرر الحکم، ج ۱، ص ۳۱۵.

است. روابط بین همسرانی که برای همدیگر شخصیت، انسانیت، کرامت و ارزش قائل اند، از سیستمی ارزشی تبعیت می کند و از این رو احترام هم را دارند. این کرامت وقتی با کرامت تقوایی و دیانت و صداقت و پابندی به ارزش ها تقویت شود، احترام بیشتر به دنبال دارد؛ یعنی هر یک از زن و شوهر، جدای از احترام انسانی که باهم دارند، باید به میزان درجه تقوایی که همسرشان از آن برخوردار است، احترام او را بیشتر نگه دارند و رفتارهایی که با کرامت تقوایی همسرشان نا هماهنگ است، از آنان سرزنند.

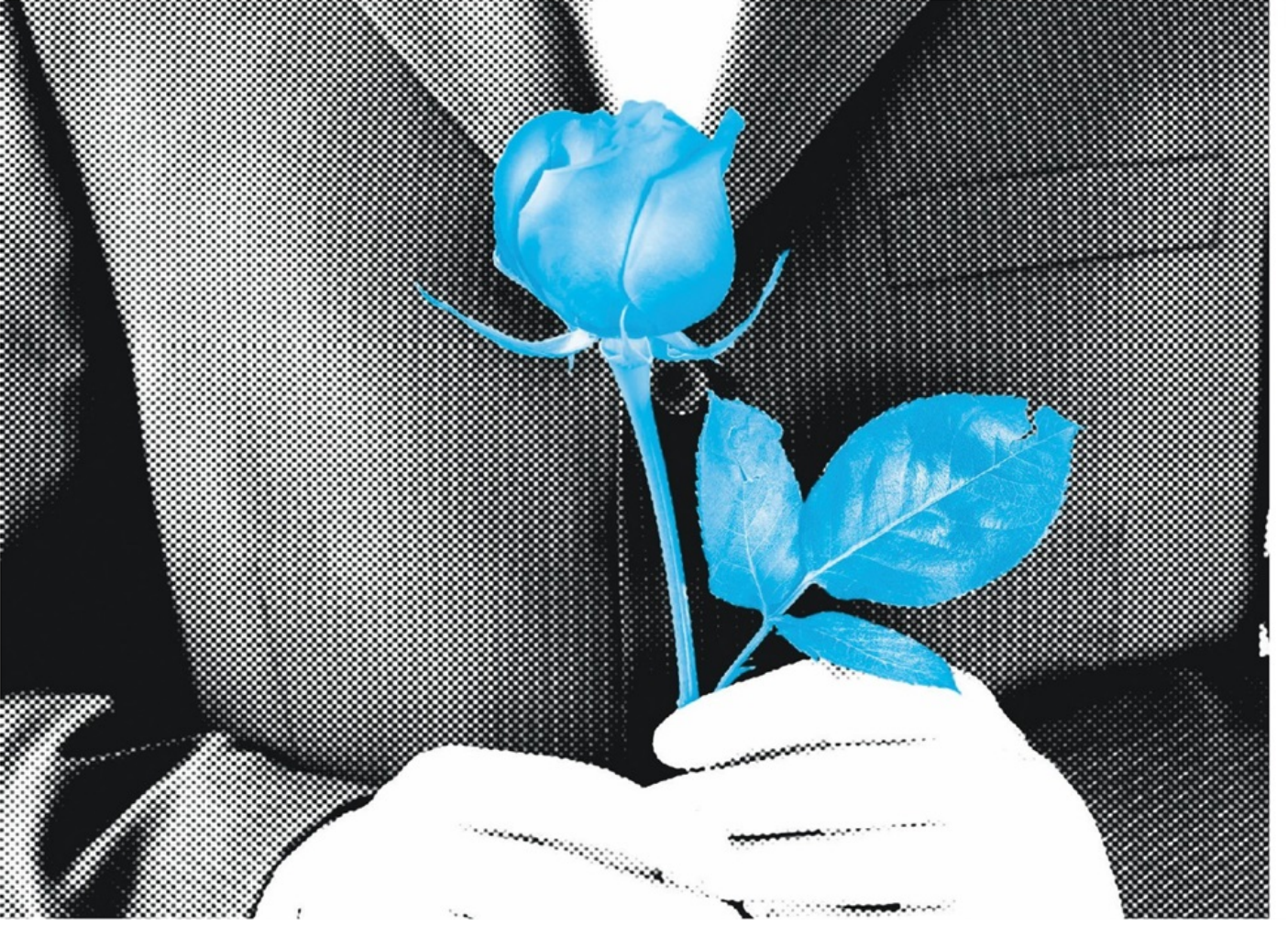
براین اساس، معیار احترام همسران به یکدیگر، فقط دو نوع کرامت انسانی، یعنی کرامت ذاتی و تقوایی است که همسران باید بر اساس آن ها احترام های خود را پی ریزی کنند. زنان و مردان باید بدانند که این دو نوع کرامت است که منحصرأ احترام میان همسران و افراد را به عنوان وظیفه انسانی و الهی توجیه می کند و برای آنان ارزش می آفریند و زندگی انسانی آنان را سامان می دهد. از این رو باید متوجه بود که امور دیگری که منشأ و معیار

احترام در خانواده ها و یا افراد دیگر قرار گرفته، معیارهای مناسبی نیست و هیچ ارزشی در زندگی آنان ایجاد نمی کند و باعث نمی شود وظیفه ای به خاطر این ارزش ها بر عهده آن ها بیاید. مثلاً احترام زن و شوهر به یکدیگر نباید به دلیل ثروت مادی و مقام اجتماعی باشد یا چون وی نیاز او را رفع می کند و به خواسته مادی او پاسخ مثبت می دهد، به او احترام بگذارد و در غیر این صورت بی احترامی کند. امام علی فرمودند: «چه زشت است احترام گذاری به هنگام نیاز و درستی و بی اعتنائی به هنگام بی نیازی»^(۱). احترام های مصلحتی و ظاهری زن و شوهر به یکدیگر بدون اینکه ریشه در نوع نگرش مثبت آن ها به هم داشته باشد، از معیار های غلط در احترام است. زن و شوهر نباید به خاطر ترس از یکدیگر به هم احترام بگذارند. شوهری که زور می گوید و شر و زور گویی اش، همسرش را به احترام وادار

ص: ۴۱

۱- بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۶۹.

می سازد، شیوهٔ پیروان پیامبر را ندارد و از امت رسول الله محسوب نمی شود. آن حضرت فرمودند: «کسی که مردم او را به خاطر دوری از شرف احترام می کنند، از من نیست.»^(۱) همچنین تأکید کردند: «چنین کسی از بدترین و شرورترین افراد به حساب می آید که در میان مسلمانان حضور دارند.»^(۲) شوهری که به خانمش احترام نمی گذارد؛ ولی به خواهر زنش به دیدهٔ احترام می نگرد یا به خواهر خودش احترام می گذارد، معیار مناسبی برای این تبعیض در رفتار خود ندارد. البته زن و شوهر باید زمینهٔ احترام به خود را از طرف همسر فراهم سازند و رفتاری انجام ندهند که شخصیت و کرامتشان پیش همسر آسیب ببیند و باعث بی حرمتی از ناحیهٔ همسر واقع شوند. کسی که عزت نفس داشته باشد و برای خود احترام و ارزش قائل باشد و رفتار ضد ارزشی از خود بروز ندهد، همسرش نیز به او

ص: ۴۳

۱- بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۲۷۹.

۲- خصال صدوق، ص ۱۴.

احترام می گذارد. برعکس، کسی که احساس کرامت و ارزش در خویش نمی کند، به کارهای ضد ارزش یا بی ارزش اقدام می کند و خدا و دستوره‌های او را نادیده می گیرد و قوانین الهی را رعایت نمی کند، چنین کسی حرمتش را پیش همسرش از دست می دهد و همسرش او را محترم نمی بیند تا به او احترام بگذارد.

امام صادق فرمودند: مَنْ اتَّخَذَ امْرَأَةً فَلْيُكْرِمْهَا؛ (کسی که همسری را برای خود انتخاب کرد، باید به او احترام کند.)^(۱) پیامبر فرمودند: وَ طُوبَى لِمَرْأَةٍ رَضِيَ عَنْهَا زَوْجُهَا؛ (خوشا به حال زنی که شوهرش به دلیل احترامی که برای او و حرف های او قائل است، از او راضی باشد.)^(۲)

بنا به آموزه های قرآنی، لازم است احترام همسران به یکدیگر سیره مستمر آن ها در زندگی باشد و از آن تخلف نکنند. حتی اگر ناراحتی و مشکلی برایش پدید آمد، همسر حق

ص: ۴۴

۱- بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۸۵.

۲- بحار الانوار، ج ۸، ص ۳۱۰.

ندارد بد زبانی و فحاشی کند و به آزار و اذیت پردازد؛ بلکه با مهربانی و محبت و دوستی وضعیت روانی مناسبی را فراهم سازد که همسر آرامش خود را باز یابد.

قرآن می فرماید: [وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ... (= با آنان به طور شایسته و محترمانه معاشرت کنید...)]^(۱) و با افزایش رفتار یاورانه، انجام کارهای خانواده و استمرار بخشی به احسان و نیکی، همسرشان را متحول کنند و برای خویش و زندگی سعادت‌مندشان در دنیا و آخرت، نتایج گرانبهایی پدید آورند. امام صادق فرمودند: و من حسن برّه باهله زاد الله فی عمره؛ (کسی که به خانواده اش نیکی کند، خداوند بر عمرش می افزاید).^(۲) در روایت دیگر پیامبر اکرم تصریح کردند: «کسی که در کارهای زندگی به همسرش کمک کند، خیر دنیا و آخرت را به

ص: ۴۵

۱- . نساء، ۱۹.

۲- . بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۵.

دست می آورد.»^(۱) نیز در روایت دیگر فرمودند: «خدمت به همسر بدون اینکه بر او مَنّتی گذاشته شود، کفاره گناهان است و خشم خدا را خاموش می کند.»^(۲)

امام خمینی و احترام به همسر

همسر امام خمینی در مصاحبه ای با مجله «آشنا» فرمودند: «امام به من خیلی احترام می گذاشتند و خیلی اهمیت می دادند. ایشان در اوج عصبانیت هرگز به من بی احترامی و اسائه ادب نمی کردند. تا من وارد اتاق می شدم، جای خود را به من تعارف می کردند و تا من سر سفره غذا آماده نمی شدم، غذا نمی خوردند و به بچه ها هم می گفتند: صبر کنید تا خانم بیاید. تا وقتی که در خانه بودند، نمی گذاشتند به زحمت بیفتم و در جارو کردن خانه

ص: ۴۶

۱- . بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۵.

۲- . میزان الحکمه، ج ۸، ص ۴۱۰.

یا شستن لباس و کارهای منزل همکاری می کردند یا از بچه ها می خواستند به مادرشان کمک کنند»^(۱)

۱۳. در برابر یکدیگر مسئولیت پذیر باشید.

از جمله عوامل مؤثر در تأمین سعادت خانواده، حس مسئولیت پذیری متقابل همسران است. هر یک از زن و مرد باید بدانند که با قبول زندگی مشترک، مسئولیت هایی بر عهده آنان می آید که پیش از تشکیل خانواده، آن ها را نداشتند. این مسئولیت ها از ناحیه شرع و جامعه و خودشان، با توجه به اختیارها و توانایی ها و تعهدهایشان، به عهده هر یک از زن و شوهر گذارده می شود؛ مسئولیت هایی از قبیل تأمین هزینه زندگی، مدیریت خانواده، همسراری و

ص: ۴۷

تربیت اولاد. وجود این حس باعث استحکام پیوند خانوادگی و آسایش روحی است.

برای مطالعه بیشتر

۱. همسر داری، ابراهیم امینی، بوستان کتاب.
۲. نظام خانواده در اسلام، حسین انصاریان، موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البیت.
۳. خانواده در نگرش اسلام و روان شناسی، محمدرضا سالاری فرد، سمت و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۴. تربیت جنسی، مبانی، اصول و روش ها از منظر قرآن و حدیث، علی نقی فقیهی، انتشارات دارالحدیث.

ص: ۴۸

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

